

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 8-2016
från Kalle Eriksson

Nära havet

trivs jag bäst. Att vandra längs bjärekusten är en obeskrivligt stor och skön upplevelse. Det är lätt att bli lyrisk över allt det man får uppleva – med alla sinnen. När man då inte finner orden som kan ge rättvisa åt allt detta sköna får man väl låna....!!

I så fall väljer jag att låna av Evert Taube. Hans "Inbjudan till Bohuslän" skulle kunna passa in även på bjärekusten.

Kom ut till stränderna, de ödsligt sköna
Med slån och hagtorn, böjda djupt av storm,
Med gamla båtvrak, som ha multnat gröna,
Men än, i brustna skrov, bär vågens form!
Där, mellan hav och land, på sand som skrider,
På tång som gungar, kan du ensam gå,
och leva i de längst förflydda tider,
och i ditt släktes framtid likaså.

Nära havet

är också ett tema, som just nu är särskilt aktuellt för min del. Ett skäl är, att jag arbetar med ett projekt som har anknytning till detta ämne.

Ett annat skäl är förstås de dagliga vandringarna som jag nämnt.

”Nära havet” innehåller så mycket.

Inte bara vacker natur, ett spännande fågelliv, dofterna från blomsterhavet på stränderna – allt blandat med doften från det riktiga havet.

Det är också ”viskningarna” från den spännande historia, som denna kust är förknippad med. På dessa stränder har fartyg byggts och fartyg har fått sin grav. Vid denna kust har det bott människor alltsedan landisen försvunnit och växter och med tiden även djur – och med tiden – människan vandrat in över halvön.

Från de olika tidsperioderna som följt har människorna lämnat spår efter sig. Mest påtagliga är spåren efter bronsålderns bjärebör. De imponerande rösen – som Gröthögarna – och den ännu större gravhögen- Dagshög.

Här finns spåren efter verksamheter långt senare – in i modern tid: stenkross-verksamhet, tegeltillverkning mm. Plus mycket, mycket annat.

Kuströsen

En för Skåne ovanlig gravtyp är kuströsen. Sådana kan vi uppleva vid bjärekusten. Främsta exemplet är förstås Gröthögarna. Åtta rösen belägna mitt i ett klapperstensfält alldeles vid kusten strax väster om Ingelstorps strand. I närområdet på denna kuststräcka finns ytterligare ett 40-tal rösen!!! Flera av dessa upptäckta så sent som i samband med en fornminneinventering 1986.

Dagshög – den väldiga högen längst ute på halvön- kallas inte röse utan hög. Även den är från bronsåldern. (även om den dessutom förknippats med diverse andra tankebanor, bl.a. det berömda slaget vid Svolder, dvs långt senare.)

Även stenålderns bjärebör tyckte om Hallands Väderö

Vid olika tillfällen har utgrävningar på Hallands Väderö skett i den strandvall som skiljer Oadammen från havet, dvs på öns östra sida. Bl.a. gjorde Knut Kjellmark en utgrävning 1903. Han fann ett rikt flintmaterial från yngre stenålder. Dessutom vissa färdiga eller halvfärdiga redskap och vapen, skrapor, borrar, slipsten mm

Dessa fynd behöver inte innebära, att stenåldersmänniskorna har bott permanent på ön. De kan ha använt ön som tillfällig boplats i samband med jakt och fiske. Möjligen även i samband med att man haft boskap på sommarbete på ön.

Även kyrkoherde Victor Ewald, som var mycket intresserad av arkeologi, gjorde utgrävningar på ön. Det material han fann, finns nu dels på Statens Historiska Museum och dels i Bjäre Härads hembygdspark i Boarp.

Tången

vid våra stränder är ett ämne som jag då och då återkommit till. Dock inte tången som ett problem på våra badstränder under sommaren. I stället tången som en eftertraktad produkt bland gångna tiders lantbrukare.

Så eftertraktad var tången, att varje by med ett stycke strand satte upp regler för hur tånghämtning skulle ske. Varje by hade sina regler, men gemensamt för de flesta byar var, att tånghämtning inte fick ske före solens uppgång eller efter solens nedgång.

Vad som jag tycker är särskilt intressant är, att byn också kunde utmäta straff för den som inte följde reglerna. Oftast bestod straffet i vite till byns kassa.

Ett mera ovanligt sätt att straffa dem som inte följde spelreglerna berättar Karin Falkmer om i sin bok ”Burensvik-Dagshög.....”. Det gäller en by i Hovs socken. Där var straffet för ”tånghämtningen” att *till skam för sig själv och varning för andra* sitta längst fram i kyrkan under julottan försedd med en tångruska i handen.

På allmanningen bodde de mest fattiga

Under tidigare epoker i vår historia var det en fattig befolkning, som bodde i Bjäre. De allra fattigaste bodde ofta på malarna. De som inte hade råd att skaffa sig en tomt eller ett hus uppe i byn. I en tid då bygemenskapen var stark och då människorna i flera avseenden var beroende av varandra och där färdmöjligheterna för många var de egna apostlahästarna, sågs det närmast som en sorts förvisning att behöva bosätta sig på malen.

Spår som väcker min nyfikenhet.

När jag vandrar över den steniga allmanningen som tillhör Öllövs by, ser jag spår i marken som väcker min nyfikenhet. Spåren liknar de som man ser här och var på bjärekusten och som är resultat av alla de tånglass som dragits fram här under århundraden. Tångvägar. De här spåren som jag nu ser på allmanningen till Öllövs by är emellertid annorlunda. 11 parallella rännor i marken. Ca 30 meter långa. Alltså: Knappast en gammal tångväg.

”Odlar potatis på Ölle mal”.

I Leif Carseruds bok Naturen på Bjäre får jag en tänkbar förklaring: Spåren är märkena efter de försök till potatisodling(!), som invånarna som bodde på Öllövs mal svarade för.

Nu hör jag redan förvånade utrop. Va!!! Odlar potatis bland dessa malastenar??!!

Jo. När nöden är tillräcklig stor, så....

Odlingen gick till så, att sättpotatisen lades på en bädd av tång eller gödsel som samlats ihop på allmanningen. Över potatisen lade man de grästorvor som hackades upp mellan raderna. Så skapades dessa fåror.

Förmodligen till leda

har de personer, som tillhör min närmaste omkrets fått höra mig - om och om igen – uttala, hur jag uppskattar närheten till havet. På samma sätt har jag upprepat min uppskattning av det öppna landskapet.

Jag har förmodligen – redan för väldigt många år sedan - använt formuleringar som ”jag trivs bäst i öppna landskap, nära havet vill jag bo.....”

När därför Ulf Lundell kom med sin ”Öppna landskap”, kändes det som att han lade beslag på mina ord.

Det känns bara trevligt. Frågan är förstas om Ulf Lundell och hans skivbolag skulle tycka det är lika trevligt om jag ”tar tillbaka” mina ord och använder dem i något sammanhang....?? Vi får väl se.

När jag gräver i Bjäre historia

hittar jag ständigt nya exempel på, hur havet under alla tider har spelat en viktig roll i bjärebornas liv. Då tänker jag inte bara på sjöfart och fiske. För att illustrera allt det övriga tar jag här ett exempel som visar kopplingen mellan havet och utvecklingen av skolan i Bjäre..

Vrak gav pengar till skolbyggnad

1842 fick vi i Sverige den lag som ålade varje kommun att se till, att alla barn fick möjlighet att gå i skola i 6 år. Minst ett skolhus skulle byggas i varje kommun/socken. Som komplement skapades de s.k. ambulerande skolorna, dvs undervisning i ett antal hem. I många socknar/kommuner upplevdes riksdagens beslut om allmän folkskola som ett ovälkommet – och framför allt dyrt – påfund. Olika sätt att hitta finansiering såg dagens ljus. I Torekov var det de skeppsbrott som då och då inträffade vid kusten, som kunde ge extra intäkter. Det innebar, att Torekovs församling fick skola långt före det att den svenska

riksdagen 1842 fattade sitt historiska beslut.. Ett annat viktigt skäl var förstås medvetenheten om, att den som hade siktet inställt på att bli styrman eller t.o.m. kapten måste börja med att lära sig läsa och skriva och skaffa sig grundkunskaper i vissa andra ämnen, bl.a. matematik.

Den första skolan kom redan på 1760-talet.

På samma plats byggdes sedan en ny skola 1839-40 – sålunda fortfarande FÖRE riksdagsbeslutet. Denna skolbyggnad finns ju fortfarande kvar, belägen mitt i byn, granne med hotell Kattegat.

Skolan finansierades av bl.a. en fond som byggts upp med pengar från de vraklotter som flöt in i samband med skeppsbrott och därpå följande vrakauktioner.

Raskt över till helt andra ämnen:

”Bara småfolk betalar skatt....

....sa den amerikanska miljardären Leona Helmsley som förklaring till sitt omfattande skattebedrägeri. Vi som kunnat ta del av Panama-rapporten har fått lära oss, att miljardärskan i USA är långt ifrån ensam att smita från sitt ansvar. Det tog tid innan lagens armar nådde fram till henne, men till slut lyckades man. Trots tillgången till världens främsta advokater blev hon fälld i domstolen. Hon fick nu 19 månader på sig att under fängelsetiden fundera över det där med ärlighet, ansvar, solidaritet, medmänsklighet mm mm.

Idioter på fotbollsläktarna.

- *Vad är det för människor som beger sig till fotbollsarenorna med bengaler i kalsongerna, knallskott i fickorna och iförda hjälm?*

Det undrar Håkan Philipsson i ett välformulerat inlägg på NST:s debattsida.

Bakgrunden är de incidenter (alltför milt ord...) som inträffat på allsvenska fotbollsarenor den senaste tiden och som bl.a. fått till följd att en match måst avbrytas.

Håkan:

-Det som skulle vara en idrottsfest stördes av några idioter, som lämnat sans och förstånd hemma.

-Är det verkligen så det skall vara på en idrottsarena, frågar Håkan. Och ger själv sitt svar:

- Sätt bestämt stopp för hela detta agerande, innan värre olyckor inträffar. Låt oss vinna fotbollsarenorna åter.

Det är bara att instämma

I Håkans ord och tankar.

Jag har i olika sammanhang varit inne på samma linje. Dels i mina Nyhetsbrev och dels på min hemsida.

På hemsidan ligger f.ö. ännu kvar den artikel – ”Nu är det nog” - som jag skrev efter den tragiska dödsolyckan, som inträffade i Helsingborg inför säsongspremiären 2014.

När sillen gick till

Under medeltiden och en tid därefter gick sillen till i våra farvatten i närmast ofattbara mängder. Historikern Saxo skriver, att *”sillen stod så tätt, att fiskebåtarna hade svårt att ta sig fram”*!! *”Några fiskeredskap behövdes inte. Det var bara att ösa ur havet....”*

Även Olaus Magnus har skildrat denna märkliga sill-företeelse.

Det finns beskrivningar på hur samhällen på båda sidor av Öresund växte fram och blomstrade som livliga sill-marknadsplatser.

En sådan marknadsplats fanns på Hallands Väderö. I närheten av Kungshamn och Kapellhamn. Här landade fiskarna sina fångster. Här rensades, saltades och förpackades sillen i tunnor. Hit kom fartyg för att hämta den åtråvärda varan.

Spegesill till Martin Luther

Sillen betraktades som en läckerhet. Det gällde inte minst den sill som kom från Skåne. Att kvaliteten på den sillen blev särskilt hög, lär ha berott på sättet att lagra sillen i tunnorna. Skickligt hantverk...

Det berättas att kungen (vi tillhörde ju Danmark då...) var noga med att sända en tunna skånsk spegesill till de båda namnkunniga ledarna för den då aktuella reformationen, Philip Melanchton och Martin Luther.

Vill du veta mera om den medeltida sillmarknaden på Väderön, rekommenderar jag boken "Hallands Väderö-naturen och historien" av Urban Ekstam(text) och Nils Forshed(bild.)

Min bokhandel

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjäreböer berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås	Slutsåld	

Språklådan

tar den här gången upp frågor om beteckningar på grupper av människor i sjukvårdssammanhang.

Det är en språkvårdare som tar upp frågan:

Vi talar om diabetiker, reumatiker astmatiker osv.

Men hur gör vi med personer med hjärtsvikt? Hjärtsviktare??. En som fått en förkylning? Förkyliker??? Den som lider av migrän? Migräniker??.

Debatten i denna språkfråga föres bl.a. inom läkarkåren. Särskilt bland yngre läkare lutar man alltmer åt att skilja på sjukdomsordet och patienten. Därför är det bättre att skriva *person med astmabesvär* än *astmatiker*. *person med diabetes* i stället för *diabetiker* etc. Då slipper vi ju också problemet med förkyliker, hjärtesviktare och annat ogräs i språkrabatten.

Välkommen med dina synpunkter.

Om de lokala namnen

I Bjäre, som jag tog upp i förra Nyhetsbrevets språklåda, får jag återkomma. Det här Nyhetsbrevet har redan blivit alltför långt (som vanligt...)Tack för de bidrag som kommit.

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332